

Zelfs als op feestjes de alcohol hun geest bedwelmde, verslikten de Ter Huurnes zich nog liever in de borrelnootjes dan dat ze hun gezamenlijke verleden oprakelden. Mijn vader was de enige die de schroom wel eens van zich afzette. Hij vertelde verhalen die me als kind meevoerden in een verontrustende wildernis van menselijke hoogmoed, afgunst en vergelding. Al zal ik er in mijn kinderjaren niet dezelfde Bijbelse bewoordingen voor hebben gebruikt, de onrust was er niet minder om. Regelmatig kwelden benauwende dromen me. In zijn vertellingen liet mijn vader geen enkele bijzonderheid buiten beschouwing, hoe aanschouwelijk de details soms ook waren. Zijn broers en zus noch opa Johan hebben zijn verhalen ooit bevestigd, maar met de ernst waarmee mijn vader sprak en de pijn die ik soms in zijn ogen dacht te zien, twijfel ik niet aan de juistheid ervan. Om die pijn en dat verdriet te kunnen begrijpen, moest ik eerst afscheid nemen van het dorp waar ik opgroeide.

Ver voordat de grote verzakelijking de toon dicteerde in het boerenbedrijf en ruilverkaveling in Loenigher nog slechts een woord uit het woordenboek was, besloot mijn grootvader Johan Henricus ter Huurne een café te beginnen. ‘De tijd was er rijp voor,’ zo verklaarde hij later. Hendrik en Willem Hevink, twee hoogbejaarde vrijgezelle broers, hadden geen directe opvolger voor hun zaak. Maar daar wist Johan wel raad mee. Hij trof een regeling met de Hevinks die hem tot de rechtmatige eigenaar van het café maakte. Volgens roddels uit het dorp was alles aan

de aankoopovereenkomst schimmig, omdat beide broers door geestelijke aftakeling alle gevoel voor de realiteit waren kwijtgeraakt. Daardoor hoefde Johan voor het dorpscafé slechts een luttel bedrag te betalen. Hij ging er prat op dat de hele overname hem slechts enkele tientallen guldens had gekost. Maar hij had zich te vroeg rijk gerekend. Van de inboedel was niets meer bruikbaar. Alle meubilair en de toog waren aangetast door houtworm en huiszwam. Stoelen verkruiden onder Johans handen.

Om een nieuwe inboedel aan te kunnen schaffen, verkocht Johan het beetje vee dat hij nog had. Van de opbrengst kocht hij een lange, rechthoekige stamtafel en een tiental bijpassende armstoelen. De rest van het geld besteedde hij aan bier- en jeneverglazen, want wijn dronk alleen meneer pastoor op zondag in de kerk. De start was moeizaam voor opa. Veel meer dan een ideale locatie, zo recht tegenover het kerkgebouw, had hij niet. Bovendien was hij niet de enige kroegbaas. In het dorp met minder dan vijfhonderd zielen had hij te maken met de uitbaters van hotel Asbreuk en café Geuke. Daarbij had Frans Geuke de beste troef in handen: hij plaatste als eerste een biljart in zijn zaak.

Opa was zevenentwintig toen puur geluk zijn kant opkwam. Zijn vader wist voor Johan een huwelijk te arrangeren met de acht jaar oudere Maria Wiefker, de dochter van een rijke herenboer, die blijkbaar desperaat genoeg was om het lot van zijn enig kind in de handen van de beginnende waard te leggen. Met het geld dat Maria inbracht in het huwelijk wist opa Johan het café te vervolmaken. De toog werd eindelijk vervangen en aangepast met een voor die tijd zeer moderne pompinstallatie op koolzuurgas. Een aangebouwde achterzaal met een harmonica wand en toneelpodium moest gezelschappen lokken die in afzondering een receptie, of kleine partij wilden vieren. Maar het meest trots was mijn grootvader op het splinternieuwe,

eiken carambolebiljart van De Schepper. De vier buitenste poten, solide als Dorische zuilen, waren ingelegd met ivoren klavertjes vier en op de opstaande randen aan de korte zijdes van het biljart lagen twee messing tellers ingebed in het fraaie eikenhout. Met een vernuftig schuifstelsel konden de spelers de stand zo eenvoudig bijhouden. Door de vijfde poot die precies in het midden onder het biljart stond, liep een elektriciteitsdraad waarmee een verwarmingsplaat van stroom werd voorzien. Als de plaat het speelveld eenmaal op temperatuur had gebracht, rolden de ballen vrijwel zonder weerstand over het groene laken. Het verhaal ging rond dat opa's biljart van wereldklasse Frans Geuke tot een faillissement had gebracht. De economische rampspoed in de jaren dertig van de vorige eeuw zal ongetwijfeld meer hebben bijgedragen aan zijn teloorgang.

Op een bevolking van nog geen acht miljoen mensen waren tijdens de grote depressie ruim zeshonderdduizend Nederlanders werkloos. Waar de wereldwijde crisis ook Nederland een decennium lang in zijn greep hield, kwam opa de magere jaren zo goed als ongeschonden door. Dat de malaise hem niet zozeer aantak, had hij te danken aan de erfenis van zijn vrouw en het lot dat hem wederom goed gezind was.

Op 1 juni 1930 trok een cycloon met een verwoestende kracht over delen van de Gelderse Achterhoek en Twente. De storm van de eeuw richtte de meeste schade aan rondom het plaatsje Eibergen, maar Twente bleef evenmin gespaard. Een journalist uit Amsterdam die op doorreis was naar Berlijn meldde: *'Hoe hevig de kracht van den storm was, bleek wel daaruit, dat een dorschmachine, die bij een boerderij stond, ruim honderd meter was weggeslingerd.'*² Die boerderij was waar mijn oma Maria opgroeide en onder die dorschmachine vond men het verminkte lijk van Jan Hendrik Wiefker.

Alle ribben waren van het sternum gescheurd, zijn borstkas was met enige centimeters ingedeukt en zijn rechterarm was vlak onder de schouder afgerukt. De man moet in zijn laatste minuten helse pijnen hebben doorstaan eer hij bezweek aan zijn verwondingen. Nadat het noodweer over was getrokken, bleek Jan Hendrik Wiefker het enige dodelijke slachtoffer in Twente.

Met het overlijden van Wiefker was zijn dochter Maria plotse-ling wees. Berendina, Maria's moeder, stierf aan kraamvrouwenkoorts nog geen week nadat ze zelf een doodgeboren zoontje had gebaard. Tijd om te rouwen was er niet, want het vee had geen boodschap aan het verdriet van de herenboer. Bovendien was er een vierjarige peuter die hem voortdurend voor de voeten liep.

Uit praktische overwegingen nam Jan Hendrik Anna Klaas-kate in dienst. De twintigjarige dienstmeid bestierde het huis-houden met vaardige hand en ze droeg liefdevol zorg voor Maria. Het ontging Wiefker niet dat Anna niet alleen een hardwerkende steun was. Haar zachte aard, haar vanilleblonde haar en haar jong en vruchtbaar lijf, ontsnapten ook niet aan zijn aandacht. Maria die in haar jeugd niets dan armoe en onverschilligheid had gekend, was niet ongevoelig voor de avances van de veel oudere Jan Hendrik.

Al snel verruilde Anna daarop haar eigen dienstmaagden-vertrek voor het bed van de herenboer, die haar alleen binnen de muren van zijn boerderij als zijn tweede vrouw behandelde. Als ze zondags over het kerkpad naar de mis van tien uur liepen, ging Wiefker voorop en volgde Anna met Maria aan haar hand op gepaste afstand. Jan Hendrik nam met zijn dochttertje op de voorste banken in de kerk plaats, er was tenslotte goed geld voor die plaatsen betaald, terwijl Anna een plekje ergens achter in de kerk zocht. Voor het oog van de buitenwereld leken de verhou-dingen eenduidig, maar achter de rug van Wiefker hielden de

dorpsgenoten elkaar ongevraagd op de hoogte van het heimelijke liefdesleven van de herenboer.

Niet alleen de stille verhouding van Jan Hendrik en zijn dienstmaagd gaven aanleiding tot speculatie, ook over het bezit van Wiefker deden de wildste geruchten de ronde. Zo zou hij zijn rijkdommen hebben belegd in kostbare sieraden en goudbaren. Zoals een vrek zijn geld in een oude sok onder een matras verstoppt, zo zou Jan Hendrik zijn fortuin ergens op zijn erf hebben verborgen. De een beweerde dat hij onder een kippenhok een kluis had laten bouwen, een ander wist zeker dat het kapitaal waterdicht weggestopt zat in een canvas dekzeil dat de herenboer had laten zakken in de beerput op zijn hof. Er was er zelfs een die ervan overtuigd was dat het goud en de sieraden verstoppt zaten in de schouw boven de open haard. Hij behield die zekerheid voor zichzelf tot de vrijwillige brandweer van Loenigher hem op een gure decemberochtend uit de schoorsteen moest bevrijden. De man schreeuwde moord en brand toen Anna, om de kilte in de woonkamer te verdrijven, het vuur in de open haard ontstak. De spichtige gestalte die werd bevrijd was smal genoeg om met zijn voeten vooruit af te dalen in het rookkanaal, maar te hoekig bij zijn schouders om er weer uit te kunnen klimmen.

Er waren er ook die beweerden dat Wiefker een groot deel van zijn kapitaal al vroeg had uitgezet in N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij, een investering die hem financieel onafhankelijk zou hebben gemaakt. Minder waarschijnlijk, maar niet geheel onmogelijk, was dat een deel van zijn vermogens was gestoken in de N.V. Bierbrouwerij De Klok Enschede-Groenlo. Eerder onaannemelijk vonden de meesten, want van Jan Hendrik wisten de Loenighenaren dat hij een gestreng opponent was van alcoholische geneugten. Dat zijn dochter met een kroegbaas